

ВИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Сасіна Л.О. (*Харківський національний економічний університет ім. С.Кузнеця, м. Харків, Україна*)

Становлення особистості відбувається під впливом двох взаємопов'язаних, але різних за змістом складових педагогічного процесу: навчання і виховання. В основі першої складової лежить пізнавальна діяльність, в основі другої - формування світогляду. Як навчання, так і виховання будуть результативними, якщо їх методологічні засади підібрані вдало і відповідають реальності.

Особливістю сучасного етапу розвитку суспільства є трансформація всіх сфер життя, коли норми, цінності, пріоритети ще не до кінця зрозумілі, стандарти поведінки порушені.

В умовах кризи прояви антисупільної поведінки і негативного ставлення до оточуючих, до праці стають більш виразними. Жорстока конкуренція, егоцентризм, намагання обійти закон і збагатитись будь-яким способом підштовхують окремих індивідів, соціальні групи або цілі організації до протиправних дій.

Основними причинами, що викликають девіантну поведінку, є:
негативний зовнішній вплив (людини чи групи);
домінування антисупільних стереотипів і забобонів в світогляді;
слабкий контроль свідомістю власних пристрастей і емоційних станів.

Вражаюче незадовільним є стан моралі, зростає рівень конфліктності і агресивності, особливо це стосується поведінки молоді. Про наявність гострої соціальної проблеми кожен день повідомляють в ЗМІ, її прояви можна спостерігати і відчувати безпосередньо.

Це свідчить про недостатню ефективність системи виховання і необхідність уточнення її методологічних засад.

Питаннями визначення мети, розробки стратегії і тактики виховного процесу, вибору засобів педагогічного впливу на молоду людину займаються провідні вчені Л. Байбородова, О. Газман, Д. Григор'єв, О.Гребенюк, М.Ковальчук, Г.Костюк, Т.Машарова, А.Мудрик, Л.Новикова, Л.Подоляк, Н.Романова, М.Рижков, В. Юрченко та ін.

Проблему визначення мети можна вважати ключовою в виховному процесі. Зараз існує безліч виховних систем, що мають різні цілі. Це можуть бути локальні зміни окремих рис особистості і кардинальні зміни самої особистості.

Як визначаються цілі виховання?

Є ряд об'єктивних факторів, що впливають на їх вибір. Це: політика держави, ідеологія, рівень філософських і педагогічних знань, рівень суспільної культури, розвиток економіки і т. і. Як правило, цілі виховання мають яскраво виражений класовий характер, тому пріоритетними факторами завжди являються політика і ідеологія держави. Цю закономірність не можна вважати позитивною, виховання не повинно обслуговувати ідеологію і політику, його необхідно орієнтувати на загальнолюдські цінності, права і свободи громадян.

Пошук нових підходів до виховання продовжують теоретики і практики. Проте є проблеми, які потребують невідкладного вирішення. Одна з них – з'ясування, яка з існуючих соціально-психологічних моделей поведінки людини найбільш адекватно відображає соціотипове, характерне для нашого суспільства в даних умовах, які важелі впливу на поведінку є ефективними, як діє механізм соціалізації.

Метою даного дослідження є огляд існуючих філософсько-педагогічних концепцій і підбір найбільш прийнятної з них в якості методологічної основи виховання особистості в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети були вирішені такі завдання: охарактеризовані основні наукові теорії і підходи до організації виховного процесу; визначені найбільш прийнятні з них в якості методологічної основи виховання.

Розглянемо відомі філософсько-педагогічні концепції, розроблені світовою наукою: прагматизм, неопозитивізм, екзистенціалізм, неотомізм, біхевіоризм [1, 2].

Прагматизм. Засновниками цього філософсько-педагогічного напрямку були Ч. Пірс і У. Джемс. Далі його розвивав Дж. Д'юї. Концепція зорієнтована на наближення школи до життя, а навчання – до виховання. В основі навчально-виховного процесу повинні бути інтереси держави. Саме з такої точки зору визначається якісна і кількісна характеристики навчання.

Розвиток цієї концепції, доповнений новими положеннями про соціалізаційні механізми виховання, спричинив появу неопрагматизму. Його прихильники (А. Маслоу, К. Роджерс, С. Хук) наголошували на індивідуалістичній спрямованості виховання, згідно з якою джерела гуманності людини містяться не в суспільстві, а в самій людині.

Неопозитивізм. Засновниками цього філософсько-педагогічного напрямку були Л. Херс, Дж. Вільсон, Р. Пітерс. Концепція зорієнтована на усвідомлення явищ, викликаних НТП, і формування раціонально мислячої людини.

Виховний процес повинен бути позбавлений світоглядної спрямованості, ідеологічних штампів. Замість цього необхідно створювати умови для вільного

самовираження людини, не допускати створення уніфікованих форм поведінки, конформізму, попереджати можливість маніпулювання свідомістю і діяльністю.

Екзистенціалізм. Представники цього філософсько-педагогічного напрямку (Дж. Кнеллер, У. Баррет, М. Марсель) вважали, що колективне виховання шкодить особистості, перетворюючи її в «стадну» тварину, пригноблюючи її «Я». В дійсності ж особистість – це найбільша цінність в світі, існування людини в формі «Я» зумовлює її сутність, кожна людина унікальна і є носієм своєї моральності. Тому необхідно підводити її до самовираження, природної індивідуальності, до відчуття свободи.

Неотомізм. Це релігійно-філософське вчення одержало назву від імені католика-богослова Фоми (Томи) Аквінського. Його засновники (У. Канненгам, М. Стефаніні, Ж. Марител) вважали, що потрібно удосконалювати справжню освіту, якою є залучення молоді до культури на основі релігійних цінностей, виховання віри в Бога, наближення людини до вищого прояву розуму. Неотомісти вважали, що світ може врятувати тільки педагогіка, заснована на вихованні загальнолюдських цінностей: добра, гуманізму, чесності, любові до ближнього, здатності до самопожертвування.

Біхевіоризм. Засновником цієї психолого-педагогічної концепції технократичного виховання був Д. Уотсон. Він вважав, що людська поведінка – керований процес, а виховання повинно базуватись на новітніх досягненнях науки про людину, використання сучасних методів дослідження її інтересів, потреб. З точки зору біхевіористів, діяльність навчального закладу повинна бути зорієнтована на створення атмосфери напруженої інтелектуальної діяльності, яка керується за допомогою раціональних алгоритмів, стимулювання суперництва, боротьби за досягнення успіхів, виховання якостей «індустріальної людини» - діловитості, організованості, підприємництва.

Порівняння цих концепцій дозволяє зробити висновок, що кожна з них є по-своєму справедливою, відповідає вимогам часу і тому соціальному замовленню, яке формує суспільство.

В умовах, що склалися в Україні, найбільш актуальними і прийнятними є принципи неопозитивізму, зорієнтовані на вільний розвиток людини, без ідеологічних штампів і маніпулювання свідомістю. Саме на таких засадах може бути розроблена адекватна стратегія і тактика виховання молоді людини.

Література:

1. Ритцер Дж. Современные социологические теории. – СПб.: Питер, 2002. – 688 с.
2. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб.: Питер, 2001. – 608 с.